

ПОЛІКОМПОНЕНТНІ НЕОФІЦІЙНІ АНТРОПОНІМИ В АНГЛІЙСЬКІЙ, НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Стаття присвячена комплексній зіставній характеристиці багатокомпонентних неофіційних антропонімів та способів їх утворення, а також структурним моделям прізвиськ в англійській, німецькій та українській мовах.

Ключові слова: полікомпонентний неофіційний антропонім, прізвисько, структурна модель.

В статье идет речь о комплексной сравнительной характеристике многокомпонентных неофициальных антропонимов и способах их создания, а также о структурных моделях прозвищ в английском, немецком и украинском языках.

Ключевые слова: поликомпонентный неофициальный антропоним, прозвище, структурная модель.

The article deals with comparative analysis of poly-component nicknames and ways of their creation as well as with structural model of nicknames in English, German, and Ukrainian.

Key words: poly-component unofficial name, nickname, structural model.

В руслі антропоцентричної парадигми філологічної науки антропоніми все частіше стають предметом вивчення українських та зарубіжних лінгвістів. У зв'язку з цим очевидно є актуальність вивчення неофіційної антропонімії, що становить значний лексичний пласт у будь-якій мові. До цього часу питання про генезу, комунікативний статус, структурні та семантичні моделі хоч і привертали увагу науковців, проте узагальнювальних досліджень із зіставної ономастики, де б явище неофіційної антропонімії розглядалось комплексно з погляду форми і змісту, до цього часу в українській лінгвістиці немає.

Дотепер значну увагу дослідників було акцентовано на загальній проблемі семантичної структури власних імен (Г. Лейбниц, Дж. Локк, Б. Рассел, О.Ф. Лосєв, В.М. Муравйов, Д.І. Руденко, В.С. Соловійов, S. Kripke, J.S. Mill, E. Pulgram, H. Putnam, J.A. Searle та ін.), яка була розглянута у суто лінгвістичному (О. Єсперсен, Л.М. Щетінін, та ін.), соціолінгвістичному та етнокультурному аспектах (К.В. Бахнян, В.А. Ніконов, S. Lieberman, П.П. Чучка).

Наукові результати вищенаведених досліджень виявляють і пояснюють різні процеси та характеристики антропонімів, однак до цього часу існують прогалини в дослідженнях, що стосуються неофіційних номінацій в типологічному аспекті з точки зору опису моделей їх утворення.

Метою нашого дослідження є комплексна зіставна характеристика багатокomпонентних неофіційних антропонімів та способів їх утворення в англійській, німецькій та українській мовах.

Отже, предметом дослідження стали багатокomпонентні структурні моделі прізвищ в англійській, німецькій та українській мовах.

Об'єкт дослідження – неофіційні антропоніми в англійській, німецькій та українській мовах.

Матеріалом дослідження були оригінальні тексти, ресурси Інтернету, залучалися матеріали нормативних, діалектних, регіональних словників англійської, німецької та української мов тощо.

Загалом зібраний англійській, німецькій та українській матеріал можна поділи на три великі тематичні групи: прізвища англійських, американських, німецьких і українських політиків та громадських діячів, кримінальні англійські, американські, німецькі та українські прізвища, а також студентські прізвища, які включають як неофіційні імена учнів, так і викладачів в трьох досліджуваних генетично-споріднених мовах.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше комплексно досліджуються неофіційні антропоніми у трьох неблизькоспоріднених мовах в аспекті їхніх структурних властивостей, у дослідженні втілено намір виявити загальні структурні моделі, а також особливості утворення багатокomпонентних неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах.

До багатокomпонентних неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах, як вже зазначалося вище, ми відносимо всі прізвища, які мають структуру словосполучення.

Говорячи про словосполучення, ми маємо на увазі синтаксичну конструкцію, яка формується за рахунок поєднання двох або більше значущих слів на підставі граматичного зв'язку [1:469]. Від речення така конструкція відрізняється тим, що не має категорій модальності, часу, особи, інтонації.

Саме в таких прізвищах якнайкраще можна прослідити зв'язок словотвору із синтаксисом, оскільки такі власні назви по своїй структурі дорівнюють словосполученням і, навіть, реченням.

Кількісно полікомпонентні неофіційні антропоніми в досліджуваних мовах представлені таким чином: 201 англійських неофіційних антропонімів, 2 – німецьких неофіційних антропонімів, 13 українських неофіційних антропонімів.

У цій класифікаційній групі неофіційних антропонімів проявляється типологічна різниця слов'янських мов та германських мов на синтаксичному рівні. Синтаксичною особливістю прізвиськ у мовах германської групи є те, що вони вживаються із артиклем [2:58] (наприклад, англійське – *the Ant*, “Мурашка”, *the Brain*, “Мозок”, *the Claw*, “Кіготь”, *the Hawk*, “Яструб” [10], німецьке – *der Albatros*, “Альбатрос” [11]).

Враховуючи частотність таких прізвиськ в англійській мові, ми пропонуємо їх вважати перехідною формою від односкладових до багатоскладових, оскільки артикль додає конкретизуюче значення до апелятива, хоча і не є значущою частиною мови. Українських прізвиськ такого типу не існує у зв'язку із відсутністю такої частини мови. Серед англійських політичних, кримінальних та молодіжних прізвиськ така модель досить продуктивна, серед багатокomпонентних неофіційних антропонімів таких налічується 9,8%. Однак, щодо розподілу кількості по групам, то найширше вона представлена серед кримінальних та політичних.

Аналізуючи зібраний матеріал, ми відштовхувалися від того, що будь-яке багатокomпонентне прізвисько – це словосполучення. Щодо визначення словосполучення, то, на нашу думку, правомірно застосувати визначення цього явища, що використовується західними науковцями, а саме: словосполучення – це група слів, які функціонують як одне ціле в синтаксисі речення [3:67].

Спираючись саме на це визначення, ми можемо повноцінно класифікувати багатокomпонентні неофіційні антропоніми в таких генетично-споріднених мовах як англійська, німецька та українська, що належать до різних мовних груп індоєвропейської сім'ї, оскільки визначення словосполучення, запропоновані українськими та радянськими вченими не охоплюють особливостей аналітичних мов, вважаючи словосполученням конструкцію із повнозначних слів [1:469; 4; 5]. Таке обмеження не надає змоги правильно класифікувати англійські та німецькі прізвиська, до складу яких входить означений артикль, який також несе значення конкретизації, уточнюючи таким чином денотат [6:150–160], і тому ми не вважали можливим ігнорувати такий член багатокomпонентних прізвиськ.

Однак, ми застосували підхід російської лінгвістичної школи до класифікації словосполучень з точки зору їх морфологічної будови, тобто по належності головного слова до тієї чи іншої частини мови [1:469], а саме: іменникові, прикметникові, дієслівні, прислівникові.

Слід зауважити, що зважаючи на те, що власні імена, утворені за допомогою словосполучень значно відрізняються за структурою від інших неофіційних номінацій, в цьому пункті ми спираємося на вузьке визначення терміну “номінація”, тобто позначення предмету за допомогою одного або декількох слів [7:73]. У цьому випадку, декілька слів, тобто словосполучення, використовується для позначення денотату, таким чином являючи собою засіб вторинної номінації [7:74], а, отже і є неофіційним антропонімом.

Це пов'язано з тим, що серед зібраних нами прізвиськ є одиничний приклад неофіційного антропоніму, який дорівнює реченню у наказовому способі. Але, враховуючи специфічність використання прізвиська лише як номінативної одиниці, ми вважаємо недоцільним вважати його реченням, і розглядатимемо його як словосполучення.

Такий підхід надає змогу класифікувати багатокomпонентні прізвиська відповідно до частини мови головного слова у словосполученні, а також виділити різні структурні моделі, за якими утворюються неофіційні антропоніми в англійській, німецькій та українській мовах.

Структурні елементи прізвиськ будуть позначені такими скороченнями: Art (article) – артикль, N (noun) – іменник, Adj (adjective) – прикметник, Pron (pronoun) – займенник, Prep (preposition) – прийменник, PI (participle I) – дієприкметник, PII (participle II) – дієприслівник, V (verb) – дієслово.

Варто зауважити, що дослідники сходяться на думці про те, що на відміну від однокомпонентних неофіційних антропонімів, багатокomпонентні прізвиська ґрунтуються на описовій характеристиці денотата і часто мають на меті уникнути повторної номінації в тексті, через що їм притаманна деяка книжність [8:97–99].

Отже, серед зібраних неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українських мовах було виділено наступні моделі:

1. (Art) Adj + N: англійське – *the Black Panther*, “Чорна Пантера”, *the Black Widow*, “Чорна Вдова”, *the Dark Stragler*, “Темний Бродяга”, *the Acid Killer*, “Кислотний Вбивця” [12], *Greasy Thumb*, “Брудний Палець” [13], німецьке – *Big Mango*, “Велике Манго” [11], українське – *Залізний Фелікс*, *Шоколадний Король*, *Шоколадний Засець*, *Ржавий Таракан*, *Конотопська Відьма*, *Газова Принцеса* [14]. Як видно з наведених прикладів такі прізвиська представлені в усіх трьох генетично-споріднених мовах, однак, серед німецьких така модель дуже рідко зустрічається, а щодо українських, то вона широко представлена лише серед політичних неофіційних антропонімів, на нашу думку, це

пов'язано з вищезазначеною характерною рисою багатокomпонентних прізвиськ, а саме: розгорнута характеристика не дуже зручна для використання в мовленні [8:96].

2. (Art) N + Prep + N: англійське – *the Beast of Buffalo*, “Звір з Буфало” [13], *the Beast of Alcatraz*, “Звір з Алькатразу”, *Duchess of Death*, “Герцогиня Смерті” [12], *Schoolmaster of Politics*, “Директор Політики”, *President Without a Party*, “Президент Без Партії”, *Atlas of Independence*, “Атлант Незалежності”, *Colossus of Debate*, “Гігант Дебатів” [13], німецьких прізвиськ цього типу не виявлено з вищевказаних причин, українське – *Коровай з Вухами* [15]. Щодо англійської мови, то така модель розповсюджена серед політичних (як перший приклад) та кримінальних неофіційних антропонімів.

3. N + N: англійське – *Alligator Man*, “Людина-Алігатор”, *Bandit Queen*, “Королева Бандитів”, *Golf Bag*, “Сумка для Гольфу”, *Gentlemen Boss*, “Керівник Джентльменів” [12], німецьких та українських прізвиськ такого типу не було виявлено серед матеріалу. Ця група яскраво відображає аналітичність англійської мови, коли два іменники формують словосполучення, що дорівнює словосполученню іменника з прикметником в українській мові або складному слову в німецькій [9:225–240].

4. N + Adj: німецьке – *König Lustig*, “Король Веселий” [11]. Прізвисько з прикметником у постпозиції було виявлено лише серед німецьких молодіжних.

5. (Art) N + N + N: англійські – *Cell Phone Bandit*, “Стільниковий Телефонний Терорист” [16].

6. (Art) Adj + Adj + N: англійські – *The Jolly Black Widow*, “Весела Чорна Вдова” [12]. У двох інших мовах прикладів не виявлено.

7. Adj + N + N: англійські – *Last Call Killer*, “Вбивця з Останнього Дзвінка” [12], *White House Iceberg*, “Айсберг Білого Дому” [13]. Прізвиська такої складної структури, як це і два попередні пункти були виявлені лише в англійській мові, що, знову ж таки, на нашу думку, підтверджує вплив аналітичності германської групи мов.

8. N + РІ: англійське – *Lady Rotten*, “Леді Гниль” [12]. Німецьких та українських неофіційних антропонімів такої моделі не знайдено.

9. N + Adj + N: англійське – *Lord High Executioner*, “Лорд Великий Кат” [13]. Серед німецьких і українських прізвиськ такий тип відсутній.

10. (Art) N + V: англійське – *The President Select*, “Президент Обраний” [17]. Серед німецьких і українських прізвиськ такий тип відсутній.

11. V + N: англійське – *Comeback Kid*, “Хлопець, Що Повернувся” [13]. Серед німецьких і українських прізвиськ такий тип відсутній.

12. (Art) N’s + Adj + N: англійське – *The World Greatest Hero*, “Найбільший Герой Світу” [13]. Серед німецьких і українських прізвиськ такий тип відсутній.

13. V + Pron + N + N: англійське – *Give ’em Hell, Harry!* “Покажи Їм Чортів, Гаррі!” [13]. Такий неофіційний антропонім, що дорівнює повному реченню, присутній лише в англійській мові, і є унікальним по своїй структурі.

14. Pron + N: англійське – *His Freudulency*, “Його Шахрайство”, *His Accidency*, “Його Випадковість” [17]. Цей тип неофіційних антропонімів присутній лише в англійській мові і формується по моделі звернення до благородної особи, наприклад, Його Високість. Такі прізвиська виявлено по відношенню до Джорджа Буша.

15. Adj + Adj and Adj: англійське – *Old Rough and Ready*, “Старий Прямолінійний та Готовий до Дій” [13].

16. Adj + N + Adj: англійське – *Old Man Eloquent*, “Старий Красномовець” [13]. Остання та попередні моделі представлені лише серед англійських неофіційних антропонімів.

17. N + Prep + N + Prep + Adj + N + N: українське – *Женщина з Косой в Хорошем Смысле Етого Слова* [18], політичне прізвисько Юлії Тимошенко, утворене запозиченнями з російської мови, представляє найскладнішу структуру із усіх зібраних. Воно наближається до речення, однак, на відміну від *Give ’em Hell, Harry!*, не має завершеного вигляду речення через відсутність предикату.

Така велика кількість структурно-граматичних моделей англійських неофіційних антропонімів свідчить про те, що аналітичність мови надає більше можливостей для створення вторинних номінацій.

Загалом, як показує аналіз зібраних неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мові, структурно-граматичні моделі вторинної номінації надзвичайно різноманітні.

Ці моделі варіюються від однослівних простих прізвиськ до складних номінацій зі структурою речення. Типологічними особливостями є тенденція англійської мови до використання багатокomпонентних прізвиськ (201 одиниця, 2 одиниці та 13 одиниць у кожній з досліджуваних мов відповідно).

Наступним кроком нашого дослідження є виявлення типологічних особливостей творення прізвиськ в німецькій та українській мовах з метою подальшого типологічного зіставлення специфічних особливостей неофіційних антропонімів в трьох неблизькоспоріднених мовах.

ЛІТЕРАТУРА

1.Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина [под общ. ред. Е. С. Кубряковой]. — М. : Филол. фак. МГУ, 1996. — 245 с. 2.Степанова М. Д. Словообразование современного немецкого языка / Мария Дмитриевна Степанова. — М. : Изд-во литературы на иностранных языках, 1953. — 374 с. 3.Hughes J. How You Got Your Name : The Origin and Meaning of Surnames / James Hughes. — London : Phoenix House, 198. — 121 p. 4.Leslie P., Skipper J. Towards a theory of nicknames: a case for socio-onomastics / P. Leslie, J. Skipper // Names. — 1990. — № 34 (4). — London, New York : Names, 1990. — P. 273—282. 5.Morgan J., O’Neill Ch., Harre R. Nicknames: their origins and social consequences / Jane Morgan, Christopher O’Neill, Rom Harre. — London, Boston : Routledge & K. Paul, 1979. — 153 p. 6.Соловьева М. А. Роль аллюзивного антропонима в создании вертикального контекста (на материале романов А. Мердок и их русских переводов) : дис. ... доктора филол. наук : 10.02.20 / Марина Александровна Соловьева. — Екатеринбург, 44. — 300 с. 7.Гак В. Г. Языковые преобразования / Владимир Григорьевич Гак. — М. : Высшая школа, 1998. — 720 с. 8.Ермолович Д. И. Имена собственные на стыке языков и культур / Дмитрий Иванович Ермолович. — М. : Р. Валент, 41. — 4 с. 9.Корунец І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підруч. / Ілько Вакулович Корунець. — Вінниця : Нова Книга, 40. — 448с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

10.Delahunty A. Oxford Dictionary of Nicknames / Andrew Delahunty. — Oxford University Press Inc., New York, 2006. — 200 p. 11.Namenlexikon [Електронний ресурс]. — Режим доступу до статті : <http://www.namenlexikon.blogspot.com/> 12.Seriemorder.dk [Електронний ресурс]. — Режим доступу до статті : http://www.seriemorder.dk/viewpage.php?page_id=4 13.List of U.S. Presidential Nicknames [Електронний ресурс]. — Режим доступу до статті : http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_U.S.Presidential_nick_names 14.Чаленко А. Клички наших политиков: Фантомас, Бандерлог, кролик Сеня и мама Рая [Електронний ресурс] / Александр Чаленко. — 2008. — Режим доступу до статті : <http://www.segodnya.ua/news/940091.html> 15.Интернет-газета “Фраза” [Електронний ресурс]. — Режим доступу до статті : <http://www.fraza.com.ua/zametki/09.02.07/33821.html> 16.Tripod.com [Електронний ресурс]. — Режим доступу до статті : <http://members.tripod.com/~SerialKillr/SerialKillersExposed/nicknames.html> 17.Dubya Nickname [Електронний ресурс]. — Режим доступу до статті : <http://www.nndb.com/group/750/000091477/> 18.Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища украинских политиков [Електронний ресурс]. — 2007. — Режим доступу до статті : <http://podrobnosti.ua/kaleidoscope/2007/05/15/423727.html>

Katernyuk Victoriya Victorivna

Poly-component Nicknames in English, German and Ukrainian